

Ukrayna'da şarkiyatçılar tarafından Kur'an'la ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Lviv, Batı Ukrayna'nın en önemli oryantizm çalışmaları merkezidir. Kur'an'ın Ukrayna diline ilk çevirisi Olexandr Ab-ranchak-Lysyneckyi tarafından Avrupa dil-lerinde bir çeviriden yapılarak 1913'te Lviv'de yayımlanmış, Kur'an'dan bazı âyet-lerin tercümesini yine Lviv'de Arapça çalı-şmalarıyla ilgili bir makalede O. Dziu-ban ve J. Polotniuk gerçekleştirmiştir ("Z arabs'koi u Lvovi: Arabic language in Lviv", *Žouten'*, III [1967], s. 134-135). Daha son-ra Kur'an'ın kısmî tercümesi Ukraynalı şar-kiyatçı Yarema Polotniuk tarafından ya-pılmıştır ("Koran. Pereklav z arabs'koi Ya-rema Polotniuk", *Vsesvit*, VI [Kyiv 1990], s. 129). Valerii Rybalkin'in de Ukrayna dilin-de kısmî olarak Kur'an'dan çevirileri var-dır (Koran. Doslidzennia, pereklad [frag-ment] ta komentari, Kyiv 2002). Ukrayna'da İslâmî çalışmalar üniversitelerin dil, ekonomi ve hukuk bölümlerine bağlı özel bölümlerle sınırlıdır. 2009 yılında I. Dünya Kırım Tatar Kongresi'nde Kırım Bahçesa-ray'da tarihî Zincirli Medrese'de bir İslâm üniversitesi açılmasının planlandığı bildi-rilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 154; A. V. Bogomolov v.dğr., *Islamic Identity in Ukraine* (Исламская идентичность в Украине), Kyiv 2006; Gyorgy Lederer, "Islam in Ukraine", *The Internal Newsletter of Centrum Voor Islam in Europa of Universiteit Gent*, II/1-2, Belgium 2000, s. 46-49; A. Bogomolov – S. Danylov, "Is there Political Islam in Ukraine?", *Review of International Af-fairs*, II/4, London 2003, s. 89-106; A. Bogomo-lov, "Islamic Knowledge in Ukraine", *ISIM Newsletter*, sy. 14, Leiden 2004, s. 20-21; S. Czerwonnaja, "The Islamic Factor in the Crimean Tatar National Movement in the Late Twentieth and Early Twenty-First Centuries", *Religion, State and Society*, XXXV/3, London 2007, s. 195-229; Mykhaylo Yakubovych, "Ukrainian Transla-tions of the Meaning of the Glorious Qur'an: Problems and Prospects", *Journal of Qur'anic Research and Studies*, II/4, Madinah 2007, s. 29-54; a.mlf., "Islam and Muslims in Contem-porary Ukraine: Common Backgrounds, Different Images", *Religion, State and Society*, XXXVIII/3, London 2010, s. 291-304; E. Muratova, "He Who Pays the Piper Calls the Tune: Muslim Sponsors of Islamic Revival in Crimea", *a.e.*, XXXVII/3 (2009), s. 263-276; R. I. Shiyani, "Preaching Poli-tics: Anti-Muslim and Pro-Muscovite Rhetoric in the Sermons of the Ukrainian Orthodox Clergy (1660s-1670s)", *The Historian*, LXXI/2, Tampa 2009, s. 318-338; Houssain Kettani, "Muslim Popu-lation in Europe: 1950-2020", *International Journal of Environmental Science and Develop-ment*, I/2, Singapore 2010, s. 158; Zeyneb Tem-nenko, "Islam and Hizb ut-Tahrir's Activities in Crimea, Ukraine", <http://www.caei.com.ar/es/programas/cei/41.pdf> (1 Nisan 2011).

RIZA KURTULUŞ

UKÜBÂT

(العقوبات)

İslâm hukukunda şer'î olarak belirlenmiş yahut yetkililerin takdirine bırakılmış bütün cezaları ve ibâdât ile muâmelâtla birlikte fûrû-i fıkhn temel üç bölümünden birini ifade eden terim (bk. CEZA; FÜRÛ).

ULAK

Osmanlılar'da devletin resmî haberlerini ulaştırın görevlilere verilen ad.

Sâî, tatar, berîd, posta karşılığında kul-lanılan **ulak** kelimesi eski Türkçe'de **ulağ** diye geçer. Göktürk yazıtlarında olduğu gi-bi Kâşgarlı Mahmud'un *Divânü luğati't-Türk*'ünde de ulağ "beyin emriyle koşa ko-şa giden postacının başka bir at bulunca-ya kadar bindiği at" şeklinde tarif edilmiş-tir. Kâşgarlı Mahmud ayrıca yollar üzerin-de gidiş istikametini göstermek için "ula" denilen taşların dikildiğini belirtmektedir ki büyük ihtimalle bu da ulağ kelimesin-den gelmektedir. Türkler'in haberleşme-de uyguladıkları ihtiyaç halinde atlara el koyma usulünün, Moğollar'ın Anadolu'yu istilâsından sonra yaygınlaştığı ve bura-dan Osmanlılar'a intikal ettiği yolundaki bilgi Lutfi Paşa'ya dayandırılır. Osmanlı-lar'da önceleri padişahın ve mensupları-nın ulak hizmetini yapanlar ellerindeki ulak hükmüyle halktan istedikleri beygiri ala-bilirlerdi, ayrıca her türlü ihtiyaçlarının gi-derilmesini istemek gibi bir imtiyaza sa-hipti. Daha sonra vezirler, defterdarlar, ağalar da ulak hükmü vermeye başlamış, onları taşrada beylerbeyiler, sancak beyle-ri, kadılar ve subaşlar takip etmiştir. Elin-de ulak hükmü bulunan kimse kendisi, hiz-metkârları ve kılavuzları için beygir almak-ta, eşyalarını taşımak için de beygir iste-mekteydi. Ulaklar bu hayvanları gittikleri yerlerde bırakır, dönüşte yorgun olmayan dayanıklı beygirler el koyarlardı. Yolda hayvanlarının zayıf düşmesi durumunda rastladıkları bir kimsenin beygirini alabilir-lerdi. Onların bu hareketi belgelerde "ulak zulmü" diye geçer.

Eldeki en eski ulak hükmü Şâban 887 (Ekim 1482) tarihli olup Edirne'de II. Ba-yezid tarafından verilmiştir. Bu hükümde görevle yollanan kişiye yolda ihtiyaç halin-de menzilden menzile ulak temini emre-dilmiştir. Bunun dışında yine II. Bayezid

devrine ait biri Viyana Devlet Arşivi'nde, diğeri Viyana Millî Kütüphanesi'nde iki hü-küm daha vardır. Viyana Devlet Arşivi'n-de bulunan evâil-i Zilhicce 898 (13-22 Ey-lül 1493) tarihli ve Rumeli tarafından İstanbul'a gelecek Dubrovnik elçileri için verilmiştir. Bu hükümde elçilerin beygir-lerine ulak tarafından el konulmaması em-redilmiştir. Viyana Millî Kütüphanesi'nde-ki hüküm ise evâil-i Muharrem 903 (30 Ağustos – 8 Eylül 1497) tarihli olup önem-li bir iş dolayısıyla Karaman'a gönderilen İlyas adlı bir ulağa verilmiştir. Ulakların bey-girlere el koyma yetkisini kötüye kullan-ması üzerine 1530'da ulaklar için yeni bir uygulamaya geçilmiştir. Bu amaçla çıkarılan fermanla reâyânın ulak fazlalığından bîzar olduğu, kanunnâmenin bu se-beple yazıldığı, bundan böyle "umûr-ı sal-tanattan" mühim bir maslahat dolayısı-yla gönderilen çavuşun gideceği yere kadar kendi atıyla gitmesinin imkânsızlığı halin-de ulak gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Fermanla ayrıca ikiden çok ulak yollan-maması, ulağın bindiği atın vardığı yerde-ki kadiya teslimi gibi hususlar da yer al-maktadır. Buna rağmen Kanûnî Sultan Sü-leyman'ın İrakeyn Seferi'nde Bağdat ile Nusaybin arasında kış mevsiminde ulak-ların bindiği beygirlerden 700'ünün kay-bolduğu belirtilmektedir. Kanûnî, Lutfi Pa-şa'yı sadârete getirdikten sonra bu me-seleye halletmesini istemiş, Lutfi Paşa ulak hükmü sistemini kaldırıp menzil teşkilâ-tını yeniden kurmuş, ulak hükmü yerine in'âm hükmü adıyla bir berat verilmesi usulünü getirmiştir. İn'âm hükmünde ula-ğın ismi veya bağlı bulunduğu daire, ne sebeple yola çıktığı, kimin emriyle seya-hat ettiği, yolculuğun gidiş mi dönüş mü olduğu, ilk hareket ettiği menzil ile vara-cağı menzilin adı ve sürücülerin isimleri yer alacaktı.

Ellerinde hüküm bulunan ulaklara men-zillerde gerekli beygirler sağlanır, berat-ları olmayanlara ise beygir verilmezdi. Kim-lere ne kadar beygir tahsis edileceği fer-manlarla Anadolu ve Rumeli menzillerine bildirilirdi. Yine de bazı yolsuzlukların gö-rülmesi üzerine 1697'de menzillerin yeni bir düzenlemeye tâbi tutulmasına ve ulak-ların aldıkları beygirlerin ücretlerini öde-melerine dair bir nizam getirilmiştir. Bu-na göre devlet tarafından görevlendirilen-lere saat hesabıyla ücretleri nakden veri-lecek ve menzilde aldıkları beygirin ücre-tini ödeyeceklerdi. Genelde saat ücreti 10 sağ akçe olup buna "timin" denirdi. Bö-yüce menzil masraflarının önemli bir kıs-mı ulak ücreti adı altında devlet tarafın-

Osmanlı
döneminin
posta tatarları
(soldan
üçüncü
tatar
ağasıdır)

dan karşılanmaktaydı. Meselâ on beş beygiri bulunan Aydos menziline bir yıllık gideri olan 2212,5 kuruşun 1125 kuruşu ulaklardan alınan beygir ücretinden elde edilmekteydi. Ellerinde fermanla gelip geçen ulakların in'âmât defterleri tutulmuştur. "Ücret-i in'âm" menzil fermanı bulunmayanlara, yani özel işi için gelip geçenlere beygir verilmemekteydi, bunun için de menzillere emirler gönderilmiştir. Zira menzil beygirlerinin özel işlerde kullanılması yüzünden ulaklar menzillerde bekletiliyor ve devletin âcil işleri gecikiyordu. Bundan dolayı menzillere "devletin umûr-ı mühimmesi için gelip geçen ulaklarına zaruret ve müzâyaka çektirilmemesi" yolunda emirler gönderilmiştir (ayrıca bk. **MENZİL**).

Ulakların umumiyetle vasıtaları beygir olmakla birlikte ellerinde tuğralı emir bulunanlara araba da verilirdi. Nitekim 25 Ekim 1711 tarihli bir hükümde ellerinde tuğralı emir olmayanlara araba tahsis edilmemesi bildirilmiştir. Menzil bulunmayan yerlerde elinde ücret-i in'âm menzil fermanı olanlara yine saati 10 sağ akçeden menzil beygiri tedarik edilecekti. Zira menzil hükümlerinde, "kadîmden ve hâlen menzil tâyin olmayan kazalara umûr-ı mühimme ile gider ve gelir ulak vâki oldukta tehir ve mekslerine bâis olmamak için yedlerinde ücret-i in'âm menzil fermanları olduğu halde dahi yine ferman bulunduğu üzere saat başına 10'ar sağ akçe ücretleri verilmek üzere menzil beygiri tedârik olunması" emredilmiştir. Bu emre uygun şekilde Serez, Yenipazar, Yanbolu kazaları menzil olmadığı halde yol üzerinde bulunmaları sebebiyle menzil beygiri tedarik etmiştir. Menzil olmayan yerlerde hazır bulundurulmuş menzil beygirlerinin ve ulakların masrafları o yerin ahali tarafından eşit biçimde karşılanmaktaydı. Kilis kazasında ulaklar için yapılan

masrafları kaza halkının karşıladığı, ancak bir zamandan beri bu tür giderlerin sadece fakir halka yüklendiği kaydedilmektedir. Yine Anadolu sağ kol güzergâhında yer alan Bayındır kasabasında menzil kaydı olmadığı halde kasaba ahali bir menzili seçerek menzil beygiri tedarik etmiş ve menzille ilgili masrafları karşılamıştır. Bu tür menzil olmayan yerlerde tedarik edilen menzil beygirlerinin o kaza sınırları dışına çıkmaması gerekmektedir. Bursa'dan ulaklara verilen beygirlerin İnegöl ve Mihaliç'ten ileriye geçirilmemesinin istenmesi bunu göstermektedir.

Ulaklara tanınan bu imkânlarla rağmen zaman zaman vazifelerinde suistimalleri görülmüştür. Meselâ bir şekilde tarihi açık menzil hükmü elde eden ulaklar birçok defa bu hükümle menzillerden beygir almışlardır. Bu sebeple Bolu, Tosya ve Merzifon menzilcileri, tarihi açık menzil ahkâmıyla gelip geçen ulakların ellerinde bulunan fermana Bolu'ya geldiklerinde "kanun üzere nişan" konulması için emir verilmesini rica etmişler, ayrıca bu fermanlara mahkemece bir işaret konularak başkalarına devrinin önüne geçilmesini talep etmişlerdir. Yine zamanı geçmiş menzil hükmüyle beygir isteyenler olduğu gibi ellerinde menzil emri bulunmadan beygir almak isteyenlere de sıkça rastlanmıştır. Nitekim Akşehir kasabası menzilcileri devlete başvurarak bu tür yolsuzlukların önlenmesini talep etmiştir. Menzillerin harap olmasına yol açan hususlardan biri de ulakların görevleri dışında tüccar mallarını menzil beygirleriyle taşımalarıdır. Bu durum menzil beygirlerinin telefine sebep olmakta ve menzilciler senede birkaç defa menzil imdâdiyyesi ödemek suretiyle büyük sıkıntılara düşmekteydi. II. Mahmud devrinde yazılmış bir lâyhada belirtildiğine göre, tatarların/ulakların bir tevcihat sırasında ellerinde hiçbir beratları

bulunmadığı halde kaçak olarak menzil beygirlerine binip on-on beş tatar birden mansib verilen zata bir an önce müjdeyi vermek için birbiriyle yarışmakta, böylece menzil beygirlerinin telefine yol açmaktaydı. Öyle ki altı ay zarfında bir menzilde hemen hemen sağlam bir at kalmadığı belirtilmektedir.

Menziller arasındaki haberleşme belli bir kural içinde sürdürülmüştür. Meselâ normal zamanlarda gönderilen bir haber ulak bir menzilden diğerine ulaştırırken çok önemli ve gizli haberlerde tek ulak kullanılıp haber çıkış yerinden varış yerine kadar aynı ulakla gönderilmiş, bunlara özel emirle giden ulak denilmiştir. Öte yandan serhad boylarından gelen ulaklara in'âm hükümleri olmasa da her menzilden beygir alma hakkı verilmiştir. Nitekim 5 Ekim 1699 tarihli bir hükümde, Avusturya tarafından mühim haberlerle gelen ulaklara Edirne ile İstanbul arasında belirlenmiş menzil noktaları bulunmadığı halde beygir tedarik edilmesi, onlardan hiçbir şekilde ücret istenmemesi, ihtiyaç halinde ücretin sonradan devlet tarafından ödeneceği hususu yer almaktadır.

Ulakların dürüst ve namuslu, hayvana binmeye, yol meşakkatine tahammüllü olması yanında uzun müddet sadrazam veya diğer vezirlerin dairelerinde tecrübe edilmiş, terbiye görmüş kimseler arasından seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu sebeple ulakların hal ve hareketlerinin devamlı kontrol altında tutulması lüzumu ve herkesin ulaklığa intisap edememesi bunların muntazam bir idareye bağlanması ihtiyacını doğurmuş, I. Abdülhamid zamanında Tatarân Ocağı teşkil edilerek ocağın idare tarzı hususunda bir ferman çıkarılmıştır. Ocağa mensup ulakların ocak mensubu olmayan ulaklardan ayırt edilmesi için ayrı bir kalpak ve elbise tahsis edilmiştir. Ancak bir müddet sonra bu kıyafeti tatarlıkla ilgisi bulunmayanların giymeye başlaması üzerine bunların cezalandırılması yoluna gidilmiş, ayrıca ocak mensubu tatarlara tatar ağasınca tezkire verilmiştir.

Menzil teşkilâtının zamanla bozulması ve ulakların eski hüviyetlerini kaybetmesi yüzünden menzilhânelerin ve teşkilâtın ıslahı hususunda çeşitli teşebbüslerde bulunulmuş, 1801 yılından itibaren Anadolu'nun birçok menzil yerine yazılan fermanlarla ulakların süratle gidip gelmelerinin sağlanması emredilmiştir. Buna rağmen menzillerde arzu edildiği şekilde hizmet verilememesi üzerine Sadrazam Mehmed Said Galib Paşa zamanında 1824-

Osmanlı dönemi yaya postacısı

1829 yılları arasında bütün menzillerde kira usulünün bir kere daha uygulanması yoluna gidilmiştir. Menzillerin kiraya verilmesiyle bir bakıma özelleştirildikleri ve bütün Osmanlı memleketlerindeki menzil teşkilâtının böylece ilga edildiği sonucu çıkmaktadır. Buna rağmen menziller yine ihtiyacı karşılamada yetersiz kalınca posta sistemine geçilmesi amacıyla 1834'te harekete geçilmiş ve bu işin düzenlenmesi için Hâdi Efendi memur edilmiştir. Aynı yıl deneme mahiyetinde olmak üzere Üsküdar'dan İzmit'e kadar bir posta yolu yapılması için Hassa Müşiri Ahmed Fevzi Paşa görevlendirilerek yol açılmış, hatta II. Mahmud faytonla Kartal'a kadar gitmiştir. Bu yol üzerine postahaneler inşa edilmiş, her çeyrek saat mesafeye rakamlı direkler dikilip uzaklık gösterilmiştir; bir yıl sonra da Üsküdar-İzmit arası posta yolu haritası çizilmiştir. 1839'da posta teşkilâtının kurulmasıyla birlikte ulak sistemi ortadan kalkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, KK, nr. 305, s. 2; BA, MAD, nr. 8470, s. 3, 125, 185, 238; nr. 470, s. 122; nr. 3169, s. 9; BA, Muhtelif ve Mütenevvia Defteri, nr. 56; BA, HH, nr. 23630; BA, MD, nr. 90, s. 31, hk. 102; BA, Cevdet-Nâfia, nr. 419; BA, Cevdet-Dâhiliye, nr. 589; BA, İrâde-Dâhiliye, nr. 660; BA, Meclis-i Vâlâ, nr. 21591, 21931; TSMA, nr. E 5568, E 8578, E 9477; Lutfî Paşa, *Âsafnâme*, İstanbul 1326, s. 11-12; a.m.f., *Tarih* (nşr. Âlf Bey), İstanbul 1341, s. 373-380; Lutfî, *Tarih*, IV, 162; F. Kraelitz-Greifenhorst, *Osmanische Urkunden in Türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts: Ein Beitrag zur Osmanischen Diplomatie*, Wien 1921, s. 95, 106-107; Şekip Eskin, *Türk Posta Tarihi*, Ankara 1942, s. 16; Osman-

lı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri (haz. Rıza Bozkurt), Ankara 1966, s. 2; C. J. Heywood, "The Ottoman Menzilhane and Ulak System in Rumeli in the Eighteenth Century", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi: 1071-1920-Social and Economic History of Turkey: 1071-1920* (ed. Osman Okyar – Halil İnalçık), Ankara 1980, s. 183; a.m.f., "Ulak", *EP* (İng.), X, 800-801; Reşat Genç, *Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*, Ankara 1997, s. 277-280; Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*, Ankara 2002; Yücel Özkaya, "XVIII. Yüzyılda Menzilhane Sorunu", *DTCFD*, XXVIII/3-4 (1977), s. 340-345, 360; Nesimi Yazıcı, "Lutfî Paşa ve Osmanlı Haberleşme Sistemi ile İlgili Görüşleri, Yaptıkları", *İletişim*, sy. 4, Ankara 1982, s. 217-244.

YUSUF HALAÇOĞLU

ULEMÂ

(علماء)

Osmanlılar'da
ilmiye sınıfı mensupları için
kullanılan unvan
(bk. İLMİYE).

ULEY b. REBÂH

(علي بن رباح)

Ebû Mûsâ (Ebû Abdillâh) Uleyy
b. Rebâh b. Kasîr el-Lahmî el-Mısrî
(ö. 114/732)

Muhaddis, tâbiî.

15 (636) yılında Mağrib'de doğdu. Babası Rebâh'ın sahâbi olduğuna dair rivayet güvenilir bulunmamıştır. Onun Resûl-i Ekrem zamanına yetiştiği, fakat Hz. Ebû Bekir devrinde Mısır Valisi Mukavkıs'a elçi sıfatıyla gönderilen Hâtıb b. Ebû Beltea vasıtasıyla Müslümanlığı kabul ettiği anlaşılmaktadır. Uleyy'in Muâviye b. Ebû Süfyan'a elçi olarak gittiği ve babasıyla birlikte ona biat ettiği zikredilmiştir (Buhârî, VI, 274). "Alıcık" anlamındaki Uleyy adı bazı kaynaklarda Ali diye geçmekte, esasen Uleyy'in adının Ali olduğu, Ümeyyeyoğulları'nın Ali ismini taşıyan çocukları öldürdüğünü duyan babasının oğlunun adını Uleyy şeklinde değiştirdiği söylenmektedir (Zehbî, V, 102; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 319). Ancak adı Ali olanların öldürüldüğü bir iktidar döneminde Uleyy adını taşıyanların da bundan kurtulamayacağı, ayrıca o devirde Ali adlı pek çok tâbiî ve tebeu't-tâbiîn âliminin bulunduğu gerçeği bu rivayetin sıhhatinde şüphe uyandırmaktadır. Mısırlılar'ın onu Ali, Iraklılar'ın Uleyy

diye andığı, Buhârî ile Tirmizî'nin Ali adını tercih ettiği, adının Ali, lakabının Uleyy olduğu da kaydedilmiştir. Kendisine Uleyy denmesinden hoşlanmadığı nakledilse de daha çok bu adla tanınmıştır. Uleyy, Zâtü's-savâri deniz savaşında (34/655) bir gözünü kaybetti. Mısır Valisi Abdülâzîz b. Mervân'ın kendisini sevdiği, fakat daha sonra valinin ona karşı tavrının değişmesi üzerine Afrika'da savaşmak için görevlendirildiği ve 114'te (732) Mağrib'de ölünceye kadar orada murâbıt olarak kaldığı zikredilmektedir. Bazı kaynaklarda ölümü için 117 (735) yılı verilmiştir.

Uleyy tâbiîn âlimlerinin önde gelenlerinden biri olup Ebû Hüreyre, Amr b. Âs, Abdullah b. Amr b. Âs, Zeyd b. Sâbit, Ukbe b. Âmir, Ebû Katâde el-Ensârî, Sürâka b. Mâlik ve Muâviye b. Ebû Süfyan gibi sahâbilerden hadis rivayet etmiştir. 500-600 kadar olduğu belirtilen rivayetleri *Şahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de ve diğer hadis kitaplarında yer almış, Buhârî onun rivayetlerini *el-Edebü'l-müfred*'inde kaydetmiştir. Ahmed b. Hanbel, Uleyy hakkında hayırdan başka bir şey bilmediğini söylemiş, Halife b. Hayyât onu Mısırlılar'ın ilk tabakasında, İbn Sa'd ikinci tabakasında zikretmiştir. Uleyy'in Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali'den gelen rivayetleri mürseldir. Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayeti bulunmakla birlikte ondan hadis duymadığı ileri sürülmüş, ancak İbnü't-Türkmânî onun İbn Mes'ûd'dan semânin mümkün olduğunu belirtmiştir. Kendisinden çokça hadis nakleden oğlu Mûsâ'dan başka Yezîd b. Ebû Habîb, Ebû Hânî' Humeyd b. Hânî', Ma'rûf b. Süveyd gibi Mısırlı tâbiîn muhaddisleri ondan rivayette bulunmuşlardır. Uleyy b. Rebâh'ın güvenilir bir hadis hâfızı olan oğlu Mûsâ, Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr'un yıllarca Mısır diyarı nâibliğini yapmış ve adaletiyle tanınmış bir emîrdir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 512; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 274; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, II, 290-291; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XVIII, 30-33; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XI, 17; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, V, 101-102; VII, 411-412; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XX, 426-430; Alâeddin İbnü't-Türkmânî, *el-Ceherü'n-naîki* (Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* içinde), Haydarâbâd 1344, I, 110; İbnü'l-İrâkî, *Tuhfetü't-tahtîl fi zikri ruvâti'l-merâsîl* (nşr. Abdullah Nevvâre), Riyad 1419/1999, s. 234; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 450-451, 508; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 318-319; İbn Nâsirüddin, *Tavzihu'l-Müştebih* (nşr. M. Naîm el-Araksûsî), Beyrut 1414/1993, VI, 186; M. Marin, "Şahâba et tâbi'un dans al-Andalus: Histoire et légende", *St.I*, LIV (1981), s. 19-22.

İŞHAK EMİN AKTEPE